

Kitap Değerlendirmesi

Basil Liddell Hart,
Birinci Dünya Savaşı Tarihi,
Çev.: Kerim Bağrıaçık,
İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014, 633 sf.

Furkan Külünk*

Kitap sekiz ana bölümden oluşmaktadır ve bölüm başlıkları şu şekildedir: Savaşın Nedenleri, Savaşın Ülkeler, Rakip Savaş Planları, 1914: Savaş Başlıyor, 1915: Çıkmaz, 1916: Yıpratma Savaşı, 1917: Kader Yılı ve 1918: Kırılma.

Eserin başlangıç kısmını oluşturan savaşın genel sebepleri incelendiğinde, dünyanın, o güne dek görülmemiş ölçekte bir çatışmaya doğru ilerlediği anlaşılmaktadır. İki kutbun doğacağı bu düzlemde Bismarck, aktif bir siyaset izleyerek, kendi ideal ittifak düzenini meydana getirme çabalarına girişmişti. İngiltere ve Fransa'yı ilk etapta müttefik olarak düşünmeyen Bismarck tercihini Avusturya, Rusya ve Almanya'nın meydana getireceği bir ittifak hareketinden yana kullanmıştı. Öyle ki bu bakış açısı, 1881'deki büyük diplomatik başarı olan "Üç İmparatorlar Ligi"nin doğmasını sağlamıştı. Böylelikle hareketli Balkan topraklarında meydana gelebilecek olaylarda bu üç devlet birlikte hareket edeceklerdi. Fakat 1887'de sona eren bu ittifak; kısa süreli olması bir yana ittifakın bir üyesinin (Rusya) karşı blokta yer almasıyla sonuçlanacaktır. Ancak 6 yıllık süreç içe-

* Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

risinde düşünülduğünde Alman hükümeti bu anlaşmanın yararlarını da görmüştü. Almanya açısından bir değerlendirme yapıldığında; Fransa ve İngiltere meselesinin hala sıcaklığını koruduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Fransa halen Alsace-Lorraine'nin acısını hafızasında taşıyordu. İngiltere ise belki de dünya üzerinde sahip olunabilecek son devletti. Öyle ki İngiltere'yi herhangi bir ittifak konusunda ikna etme çabaları bir yana dursun, Alman hükümetinin tek yaptığı İngiltere'yi Fransa ile girişeceği bir işbirliğinden uzak tutmaktı. Böylelikle geç kalınmış sömürge yarışında, İngiltere, Fransa ile ortak hareket etmez ve Fransa da İngiltere'den yoksun bırakılarak güçsüz bir konuma getirilirse, Almanya daha ilerilere sıçrayabilirdi. Pek tabi bu kızışmada Avusturya tahtındaki Kayzer'in de etkisi vardı. Öyle ki Sırbistan'da Arşidük Ferdinand'ın suikast sonucu öldürülmesinin ardından saldırgan bir politika izleyen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, eski gücünü koruduğunu ve çok uluslu yapısını muhafaza edebileceğini kanıtlamak amacıyla 28 Haziran saat 11.00'da Sırbistan'a savaş ilan etti. Bu savaşın tetikleyicileri arasında Alman Genelkurmay Başkanı General Moltke'nin ve Başbakan Bülow'un da rolü vardı.

Yaşanan Balkan savaşlarının ardından Osmanlı İmparatorluğu çok ağır kayıplar vermişti. Bu kayıpları bir arada tutarak içerisinde Avusturya, Türkiye, Bulgaristan, Romanya ve İtalya'nın desteğinin alınması gerekliliğini savunan Almanya yalnız kalmışlığın önüne geçmeye çabalıyordu. Beri taraftan Rusya da tabiatıyla boş durmuyordu. Balkanlardaki hareketlilikten faydalanmak isteyen Çar, daha önce etkinliğini yitiren Rusya'nın balkan politikasını yeniden canlandırmak için Romanya üzerinden nifak tohumlarını ekmekle meşguldü. İngiltere ise soğukkanlı bir tavırla hareketli Alman siyasetini ve kırılğan Avusturya politikalarını yakından takip ediyordu. Süreli diplomatik ilişkilerin ardı arkasının kesilmediği dönemlerde sonuç olarak Almanya 3 Ağustos'ta Avrupa'daki esas rakibi Fransa'ya savaş ilan etti. Buradaki amaç güçsüz bir Fransa ve oluşabilecek tampon bölgenin önceden önlenmesiydi. Diğer yandan nihai olarak 4 Ağustos'ta Belçika'nın işgaline başlanmasıyla birlikte İngiltere de savaşa dâhil oldu. Her ne kadar İngiltere ile ilişki kurma çabaları içerisinde bulunulmuşsa da, Almanya ile İngiltere yani Anglo-Saksonlar ile Cermenler yeniden karşı karşıya gelmişlerdi. Avrupa Tarihi derinlemesine incelendiğinde, esasında bu beklenmeyen bir

durum da değildi. Daha fazla toprak isteyen milli bir devlet olma yolunda adımlar atan Almanya askeri açıdan ordusunun sayısal üstünlüğüne güvenerek hareket ediyordu. Öyle ki Fransa'nın ordusu Alman ordusunun yalnızca %60'ı kadardı. Almanya bu savaşlarda ağır obüslerini kullanmayı planlıyordu ki, Alman ordusunda en güvenilir silahların başında bu obüsler geliyordu. Bu gücün etkisi, savaşta kara çarpışmalarında farkını göstermekte gecikmeyecekti.

Diğer yandan Alman devlet adamları ve askeri garnizonu, Avusturya-Macaristan üzerinde de ciddi bir hâkimiyet kurmuşlardı. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun ise şahsına münhasır sorunları vardı. Bunlardan en önemlisi milli bir orduya sahip olamamasıydı. Nitekim çok geniş sınırlara sahip olan imparatorluk ordusundaki askerlerin çoğu sınırlarda yaşayan etnik unsurlardan meydana geliyordu. Öyle ki sınırlarda meydana gelebilecek herhangi bir huzursuzluk, zaten kırılğan olan imparatorluk coğrafyasında önemli sıkıntılar doğurabilirdi. Bu nedenle ne askeri olarak ne de manevi açıdan bir üstünlük veya kati bir hâkimiyet kurulamıyordu. Milliyetçi duyguların kol gezdiği bu zamanlarda, halen "İmparatorluk" peşinde koşmak tabiatıyla kolay iş değildi. Yöneticiler açısından değerlendirildiğinde ise Alman hükümet yetkilileri veya askeri kurumlarının Avusturya'nınkine nazaran daha aktif ve iyi faaliyet yürüttüklerini söyleyebilmek mümkündür. Bunun yanında Alman hükümeti artık ne yapması veya nasıl hareket etmesi gerektiği hususunda Avusturya hükümetine direktif verecek konuma gelmişti. Bu hiç olmazsa yönetimdekilerin ve başta Kayzer olmak üzere imparatorluk generallerinin morallerini bozuyordu.

Fransa ise Almanya'ya nazaran daha az olanaklara sahipti. Alsace faciasının travmasını yaşayan Fransızlar daha çok milli duyguları ön plana çıkarıyorlardı ki savaşlarda duygular bir yere kadar işe yarardı. Bunun yanında Fransa'da 20 yaşındaki her erkeğin aske-re alınmasına kararı verildi. Bunun nedeni asker bulma sıkıntısından kaynaklanmaktaydı. Alsace-Lorraine'deki kömür yataklarının Almanların eline geçmesi Almanya için büyük bir avantaj oluştururken, Fransa açısından deprem etkisi meydana getirdi. Öte yandan yegâne hedeflerden biri olan Mısır, zaruri olarak İngiltere'ye bırakıldı. Neticede bu cenderede yalnız kalmak sıkışıp ölmekle aynı düzlemdeydi.

Rusya insan gücü ve sayısı açısından belki de en iyi ülke konumundaydı. Fakat onun da kendine has problemleri vardı ki, en büyük sıkıntısı demir yollarının eksikliği, daha doğrusu yetersizliğinden kaynaklanıyordu. Rus askerleri dayanıklılıklarıyla ün yapmışlardı. Aynı zamanda Rusya'nın doğal dostu olan soğuk hava şartları adeta bir kalkan görevi görüyordu. Uzak hedefler bazında İstanbul ve Boğazların hayalini kuran Rusya'nın İngiltere ile aynı safta yer alması her ne kadar bu hayallerinin suya düşmesine neden olacaksa da, bir süre için bu ittifak genel savaş halinden karlı çıkma hususunda önem arz ediyordu.

İngiltere ise, esasında daha çok donanma hususunda kendini geliştirmiş bir devletti. Nitekim sömürge imparatorluk hayalini gerçekleştiren İngiltere'nin ihtiyaç duyduğu en önemli şey denizlerdeki hâkimiyetti. Öte yandan İngiltere bir ada ülkesi olması hasebiyle ana karasını çok iyi korumalıydı. Aksi takdirde kaçacak bir yeri yoktu veya herhangi bir ikmal ve yiyecek transferini gerçekleştirmediği ihtimali düşünülürse İngiltere üç ay içerisinde beslenme konusunda büyük sıkıntılara düşebilir ve adeta "açlıktan ölebilir"di. Kara ordusunda da düzenlemelere giden İngiltere'nin tüfekli piyade alaylarının sayıları az olsa da gayet etkiliydiler. Diğer yandan Fransa ve Rusya ile müttefik olması hasebiyle Mısır, Hindistan ve denizlerdeki hâkimiyeti konusunda daha ileri adımlar atan İngiliz hükümeti, yetkilileri ve generalleri ile birlikte etkin bir siyaset izlemekteydi. Moral unsurunun yüksek olması için halka bol bol bildiri dağıtıldı. Öyle ki bu bildirimler içerik olarak sahte ve gereksiz bilgilerle doluydu. Esasında bir toplumsal bilinç meydana getirilmeye çalışılırken, aksi yönde olaylar meydana geldi. Sahte bildirimler ve yalan yanlış bilgilerden bıkan halk, dedikodular ve istihbarat bilgileri arasında kasıp kavruluyordu. Bu da mevcut hükümete olan güvensizliği artırıyor, artık yapılan hiçbir açıklamalar dönem dönem neredeyse hiç dikkate alınmıyordu.

Savaşın başlamasıyla birlikte, ülkeler ve oluşturdıkları bloklar, hızlı gelişen büyük çatışmalara sahne oldu. Bu savaş, muharebelerin peşi sıra kesilmeden devam ettiği bir zaman dilimi meydana getirdi. Almanların geri püskürtüldüğü ve hatta savaşın kaderinin tayin edildiği Marne muharebesindeki kapışmada her iki taraf da birbirleriyle 'basiretsizlik' konusunda adeta yarıştılar. Ancak yine

de Almanların püskürtülmesi, İngiltere'ye derin bir nefes aldırdı. Tannenberg'de tarih sahnesine çıkan Ludendorff ise, çok fazla riske girip, esasında daha az kazanmıştı. Ancak Alman üstünlüğü ve Rusların uğradığı bozgunla sonuçlanan Tannenberg Muharebesi, Alman tarihine yerini altın harflerle kazıyordu. Avrupa'da savaş için hiç kimse, Avusturya-Macaristan Orduları Genelkurmay Başkanı Conrad von Hötzendorf'dan daha fazla çalışmamıştı. İsteklilik konusunda da kimse onu geçememişti. Ancak ordularının ilk çarpışmasında kader, onu bütün askeri liderler arasında en ağır yenilgiye uğratmıştı. Lemberg'de uğradığı yenilgi, tükeniş çanlarının imparatorluk için çaldığını haber veriyordu. Birinci Ypres Muharebesi ise, İngiliz vakanüvislerin aktardıklarının aksine sadece bir İngiliz zaferi değil, aynı zamanda Müttefik güçlerin yardımı ve direnciyle gerçekleştirilmiş bir aile başarısıdır. 1915 tarihi; mücadelenin "askeri" savaştan "topyekûn" savaşa geçişinde belki de en önemli dönüm noktasıydı. Nitekim bu tarih öncesinde meydana gelen muharebelerden hiçbir devlet tam manada tatmin olamamış ve bir sonuç elde edememişti. Ancak bu süreçten itibaren savaş doğuya aktarıldı. Çanakkale Türk direnişi; şayet doğaüstü güçlerin yardımıyla düşmanın kafasındaki ve tertiplerini bilebilmiş olsaydı bile, Ian Hamilton'ın sıkça eleştirilen çıkarma yerleri seçimi daha iyi olamazdı. Çanakkale projesinin tasarım aşaması ve bunun sonucunda ortaya çıkan planla ilgili ihtilaflar, savaştan sonra da uzun süre devam etti. Daha da üzücü olan, birlikler karaya çıktıktan sonra ziyan edilen fırsatlara dair sonradan yapılan açıklamalardır. Müellif Hart, değerlendirmesini yaparken, zaferin Türklere değil, İngilizlerin yorgun ve bitkin düşmelerinden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Kitabın bu bölümü, yazarın "İngiliz bakış açısı"nın zirve yaptığı kısmıdır.

Ypres'teki Gaz Bulutu 22 Nisan 1915; İngilizler bu savaşta 59.000 kayıp vermişlerdi ki, bu, Almanların verdiği kaybın iki katıydı. Zararlı bir işte ısrarcı olmanın acı tecrübesini yaşayan İngiliz ve Fransız kuvvetleri ağır bir kayıp ve aynı zamanda moral kaybına uğramışlardı.

Kıyma Makinesi: Verdun Muharebesi... Gerçekten de bu ismin hakkını veren bir çarpışmaydı. 500.000 civarında insan yaşamını yitirdi. Almanlar İngiliz ve Fransızları bu savaşta adeta "gaza boğmuşlar"dı.

5 Haziran 1916'da Doğu cephesinde, Rusya'nın gerçekten son etkili askeri harekâtı olacak taarruzu başladı. Herkes tarafından Brusilov taarruzu olarak bilinen bu harekâtın başlangıçta belki de savaşın en büyük ve en tehlikeli efsanesi olan, coşkulu ve karşı konulmaz Rus "buldozeri" hayallerini canlandıracak kadar şaşırtıcı bir başarısı vardı. Oysa hareketin nihai başarısı Rusya'nın ölüm çanını çalmak oldu. Sonuç tabiri caizse "fiyasko" idi.

1 Temmuz'da Picardy'de (Fransa) başlayan "Somme Muharebesi" ise tankın doğumuna şahitlik etti. Romanya, 27 Ağustos 1916'da savaşa dâhil oldu. 6 Aralık 1916'da Bükreş'in düşmesi, Romanya'nın savaşa girişinin fiili olarak ortadan kalkmasını ve müttefikler safında yer almasının sevinçle karşılanmasının bir hata olduğunu göstermekte gecikmedi. Kutül Ammare'deki direniş ve Bağdat savunması için her ne kadar büyük çabalar harcanmış olsa da, İngilizler 11 Mart 1917'de Bağdat'a girdiler. Avrupalıların hayallerini süsleyen doğu mistisizminin başşehirlerinden olan Bağdat, hem stratejik konumu hem de psikolojik katkılarıyla birlikte elde edildi. Bu, İngilizlere savaşın bu coğrafyasında kesin üstünlük kazandıran gelişmelerden birisiydi. 31 Mayıs 1916 öğleden sonra, denizlerdeki hâkimiyet mücadelesi için inşa edilen donanma, denizleri yüzyıllardır egemenliği altında tutan donanmaya çatmıştı. Jutland Körebe Muharebesi... Akşamın erken saatlerinde dünyanın gördüğü en büyük iki donanma, el yordamıyla birbirlerine doğru ilerlediler, temas ettiler, ayrıldılar, tekrar temasa geçtiler, ayrıldılar, teması devam ettirdiler ve tekrar ayrıldılar. Daha sonra iki donanmanın arasına karanlık çöktü. Ve "muhteşem ilk Haziran günü" şafak söktüğünde, Büyük Donanma boş denizde son derece şaşkın bir vaziyette resmigeçit yapıyordu. 21 Mart 1918 saat 04.30'da, yaklaşık 4.000 Alman topunun aniden patlaması, kapsamının büyüklüğü, dehşeti ve yıkıcılığı yönünden Dünya Savaşı'nın diğer tüm taarruzlarını geride bırakan bir fırtınanın kopuşunu haber veriyordu. 9 Nisan 1918'de, Artois önündeki aşılamayan siperleri yarmak için girilen sonuçsuz İngiliz taarruzunun ilk yıl dönümünde, Almanlar ters istikamette daha başarılı bir taarruzda bulundular. Bu Ludendorff'un 21 Mart'ta başlayan devasa taarruzunun ikinci safhasıydı. Ne kadar garip bir tesadüftür ki, Marne 1914 yılı işgal dalgasının doruk noktası olmuş ve bu işgalin ilk çöküşüne tanıklık etmişken, dört yıl sonra kati çöküşün başladığı nihai doruk noktası olmak kaderi de alnına yazılmıştı; 15 Tem-

muz 1918. 8 Ağustos 1918 tarihinin ufkunda daima büyüyen bir tarih olmuştur. Zira bu tarih, Alman Ordularının “karagünü”dür. Batıdaki seferlerin herhangi birisindeki bir muharebe tayin edici bir unsur olarak kabul edilebilecekse, bu unsur, o gün Amiens’in doğusunda meydana gelen büyük baskındır. 8 Ağustos bütün Alman komuta kademesi ve zincirinin altüst olduğu tarihtir. Geri dönülemez bir kayıp veren Alman Orduları, Dünya Savaşı’nda artık kaybedenlerinin lideri durumundaydı. Almanya kaybetmiş ve savaş İngiltere ve müttefiklerinin lehine sonuçlanmıştı.

Dünya Savaşı kaybedenler için insanlığa çok ağır faturalarıyla birlikte veda etti. Cermen ruhunun gösterdiği diriliş, karşısında Avrupa’nın diğer güçlerini bulacaktı. Nerden bilebilirlerdi ki bu diriliş, peşinde büyük bir yıkım getirecek olsun. Almanya savaşın son 6 ayına girildiğinde hala öndeydi. Brest Barışı bu önde oluşun ispatını oluşturuyordu. Öyle ki Almanya takdire şayan bir kararlılık ve ısrarcılık sergiliyordu. İngiltere ve Fransa ittifakı ise İngiliz liderliği altında sürdürülürken, henüz istenilen başarı elde edilememişti. Hatta savaşın tıkanıklığını açmak için savaş sahası bile genişletildi. “Rus Buldozeri” insan gücü açısından çok iyiydi, fakat o da istenilen katkıyı bir türlü getirememişti. Lakin psikolojik açıdan verdiği rahatsızlık bile yeterliydi. En azından İngiltere’nin tek dileği düşmanın rahat hareket etme kabiliyetini kısıtlamaktı. Avrupa bunalım yaşıyordu. Her şeyin en iyisini bildiğini iddia eden komutanların arkasında binlerce kişi bir o yana bir bu yana savruluyordu. Bir yanda Avusturya-Macaristan ile Rusya kapışıyor, diğer yandan İngiltere-Fransa ile Almanya. Karşılıklı toprak alışverişleriyle süren savaşta ne oldu da sonuca gidildi sorusunun cevabı tabi ki bellidir. Bu karşılıklı alıp verme konusunda bir Alman üstünlüğü vardı. Avrupa tek kutuplu bir düzene doğru ilerlerken ve her şey bitti denilirken, Amerika artık savaşın saflarındaydı. İşte bu andan itibaren dengeler değişti. Asker sayısı ve mühimmatları açısından ‘tükenmez kalem’ andıran Amerika, Almanya’nın ipini çekti. Sadece Almanya mı? Tabi ki hayır, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye de beraberinde kaybedenler arasında yer aldılar. Avrupa’nın göbeğinde dört yıl boyunca bütün güçlere direnen Almanya, takdire şayan bir kararlılık göstermiş olarak tarihten payını, sadece övgü noktasında alabilirdi. Versay hükümleri bir felaket döneminin başladığının habercisiydi. Türkiye ağır şartlar altında antlaşmalar imzalamak zo-

runda kalırken, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarihin tozlu sayfalarına karıştı.

Esasında 1914-18 arasında yalnızca Birinci Dünya Savaşı yaşanmadı. Aynı zamanda birinci tank muharebesi, birinci uçak bombardımanı da yaşandı. İngilizlerin büyük bir maharetle üretip faaliyete geçirdikleri bu kara gemileri durumundaki tanklar, artık askerlerin zırhlarının daha da güçlenmesini, ateş etme kabiliyetlerinin artmasını ve daha etkili olmalarını sağladı. Öte yandan Almanların kullandıkları obüsler de şiddetleri ve patlamayla birlikte meydana getirdikleri etkileriyle nam saldılar. Aynı zamanda bu savaşta özellikle İngiltere ve Almanya çok sayıda denizaltıyı da denizlere çıkardılar. Ancak her ne olursa olsun, sonuç itibariyle yüzbinlerce, hatta milyonlarca insan hayatını kaybetti. O güne dek görülmemiş ölçekte bir savaş oldu. Milletler birbirleriyle ittifak kurdular, birbirleriyle savaştılar. Kitle imha silah teknolojileri geliştirildi. Bu savaş ardında sadece antlaşmaları, yıkımları veya toplu ölümleri bırakmadı; aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı'nı koparacak olan hastalıklı ruhları da doğurdu.

Sonuç ve Değerlendirme

Kitabın yazarı Paris'te doğmuş bir İngiliz'dir. Birinci Dünya Savaşı'nda Büyük Britanya ordusuna gönüllü olarak katılmış ve üç kez yaralanmıştır. İyi eğitimini ve entelektüel yönünü takdir eden ordu komutanlığı tarafından talim ve taktik bölümüne atanmış ve piyade talimleri için birçok el kitabı hazırlamıştır. Hatta bu dönemde tankın mucitlerinden General J. F. C. Fuller'in öğrencisi oldu. Zehirli gaz yüzünden bozulmuş olan sağlığı sebebiyle 1927'de yüzbaşı rütbesiyle ordudan ayrılmış ve kendini, ömrünün sonuna kadar, askeri tarih ve strateji üzerine eserler vermeye adanmıştır. Tarihin ilk endüstriyel topyekûn savaşına bizzat katılmış olan Basil Liddell Hart, entelektüel kimliğiyle aktardığı deneyimlerini ustaca kaleme almış ve Dünya Savaşı'nı ayrıntılı bir biçimde değerlendirmeye tâbi tutmuştur. Yazdığı diğer eserler, konuyla ilgili yetkinliğini de göstermektedir. Hazırladığı yirmi üç kitaptan Türkçeye çevrilenleri şunlardır: Birinci Dünya Savaşı Tarihi, İkinci Dünya Savaşı Tarihi, Strateji: Dolaylı Tutum ve Alman Generalleri Konuşuyor. Bunlar, tanıtımı yapılan bu eserin müellifi olan Hart'ın, savaş tarihi ile ilgili önemli çalışmaları olduğunu ve konunun önemli bir uzmanı şeklin-

de değerlendirilebileceğini göstermektedir. Asker kökenli olan Basil Liddell Hart'ın kaleme aldığı bu eser; ilk cümlesinden de anlaşılacağı üzere ağır bir disiplin ve üslup ile kaleme alınmıştır. İngiliz ordusunda görev yapması hasebiyle İngiltere'yi bir kurtarıcı formuna sokan Liddell Hart'ın, aslında Fransızların gözünden bakıldığında da pek haksız olmadığı anlaşılabilir. Zira İngiltere'nin başarısının, böyle bir ittifak savaşında Fransa'nın da başarısı olarak değerlendirilmesinin ötesinde, Paris'te doğan yazarın, İngiliz-Fransız ittifakına duyduğu duygusal sempatisi de buna eklenmelidir.

Bu kitabı önemli kılan noktalardan birisi, Dünya Savaşı'nı farklı bir gözden izlemeye olanak sağlamasıdır. Türk okuyucusu gözüyle bakıldığında, Dünya Savaşı genel olarak Osmanlı devletinin açtığı cepheler merkezli olarak düşünülür. Doğuda açılan cepheler birçok noktada kilit pozisyonunda olabilir, ancak hadiseye Avrupa cephesinden bakınca, savaşın esasında bir Anglo-Sakson ve Cermen mücadelesi olduğu da dikkatlerden kaçırılmayacaktır. Bu büyük savaşın içerisinde çoğunun adının dahi bilinmediği onlarca muharebenin gerçekleştiğini, muharebe taktiklerinin nasıl uygulandığını ve Avrupa'nın adeta karınca yuvasını andıran bir karışıklık içinde bulunduğu tüm ayrıntılarını bu kitaptan takip edebilmek mümkündür. Ve yine bu kitaba bakıldığında, savaşın gerçek öznesinin Avrupa olduğu da anlaşılacaktır. Bu açıdan bakıldığında, oldukça ayrıntılı bilgiler içermesi açısından, eserin bir başucu kitabı olduğunu söyleyebilmek abartı olmayacaktır. Savaşın kaderini tayin eden Fransa ile Almanya arasındaki Marne muharebelerinin tüm ayrıntılarını, 500.000 civarında insanın hayatını kaybettiğini ve Almanların gaz odasına dönüştürdüğü Verdun muharebesinin tüm ayrıntılarını da okuyucuya sunan bu eserin, Ypres ve Somme muharebeleriyle ilgili kısımları, konuyla ilgili diğer kitaplardan çok ayırt edici özelliklere sahiptir. Yine dünya üzerinde o güne dek gelmiş geçmiş en büyük iki donanmanın Jutland'daki ilginç karşılaşması ve buradaki Alman yenilgisinin aslında, savaşın içerisindeki malûm sonun ilk ciddi göstergesi olduğu da, bu kitabın bilim dünyasına sunduğu ilginç ayrıntılardan, diğer eserlere oranla ortaya koyduğu farklılıklarındandır. Nihayet Amerika'nın savaşa dahil olması ve Almanya üzerindeki olumsuz etkilerinin ilginç hikâyesi, yine kitabın orijinal bir diğer yönünü oluşturmaktadır.

Kısacası Basil Liddell Hart'ın bu eseri, özellikle Türk okuyucusuna ve bilim dünyasına, Dünya savaşının sadece Osmanlı cephelerinden oluşmadığını, savaşın Avrupa cephesi hakkında pek az bilinen detaylı bilgileri sunan bir temel eser durumundadır. Bu haliyle eserin Dünya Savaşı ile ilgili farklı bakış açıları sunduğu ve savaşın farklı yorumlanmasına imkân tanıdığı da ifade edilmelidir. Ancak bu durum, yazarın zaman zaman katı İngiliz bakış açısıyla kaleme aldığı satırları da unutturmamaktadır.

Muhtevası açısından bir strateji tarihi kitabı olarak da kabul edilebilecek bu eserdeki 26 adet harita, konunun anlaşılmasına büyük katkı sağlamaktadır. Haritalar konuya genel bir perspektif sunmakta ve çok anlaşılır bir tarzda çizdirilmiştir. Kerim Bağrıaçık'ın tercümesiyle Türk okuyucusuyla buluşturulan Birinci Dünya Savaşı Tarihi adlı bu eser, akıcı bir üslup içermesi nedeniyle, okurken bir çeviri eser olduğu hissini çoğunlukla vermemektedir. Bunun Türkçe çeviri için önemli bir avantaj olduğu ortadadır. Eserde bir eksiklik olarak da algılanabilecek olan dipnotların sayfa altında olmaması ve dipnot numaralarının bulunmaması hususu, kitabın sonunda bölüm bölüm gösterilen referanslarla kapatılmaya çalışılmıştır. Bu referanslar toplu olarak gösterilmiş olup, kullanılan eserlerin sayfa numaralarına gönderme yapılmamıştır. İhtimaldir ki bu husus, eserin Türkçe'ye çevrilmesi sırasında, yayına hazırlayanlar tarafından yapılan bir düzenleme tarzını hatırlatmaktadır. Nasıl olursa olsun bu durum, eserin okuyucuya ve konunun ilgililerine çok geniş bir bibliyografya ile sunulmuş olmasını görmeye engel değildir. Ancak konuyla ilgili farklı dillerdeki kaynaklar açısından son derece zengin bir perspektiften bakılarak ortaya konulmasına karşın, savaşın taraflarından biri olan Osmanlı Türkiye'si'nin bazı önemli ayrıntılarına değinmemesi, dahası Türkçe kaynakları muhtevi olmaması açısından bakıldığında, eserin bazı eksiklikleri bünyesinde barındırmakta olduğu da ortadadır. Yine de eserin hem yazarının konunun uzmanı olması ve hem de diğer eserlerde üzerinde fazla durulmayan ayrıntılı bilgileri ihtiva etmesi nedeniyle, konunun uzmanları ve meraklıları için bir başucu eseri olduğu ifade edilebilir.